

Pykäläinen ym.: Ehdotus laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan rikoslakia muutettavaksi siten, että väkisinmakaaminen on rangaistavaa myös silloin, kun se tapahtuu avioliitossa. Laista ehdotetaan poistettavaksi myös kohta, jossa väkisinmakaajan ja rikoksen uhrin välillä vallitseva suhde voidaan katsoa rangaistusta lie-

ventäväksi asianhaaraksi. Lisäksi ehdotetaan, että nykyisin asianomistajarikokseksi säädetty väkisinmakaaminen saatettaisiin yleisen syytteen alaiseksi kuuluvaksi rikokseksi, jollei rikoksen uhri kiellä rikoksen tutkimusta tai siitä syyttämistä.

PERUSTELUT

Siveellisyysrikoksia koskevien rangaistussäännösten tarkoituksena on suojata jokaisen yksilön oikeutta sukupuoliseen koskemattomuuteen. Niillä korostetaan myös jokaisen yksilön oikeutta päättää omasta sukupuolielämästään. Tämän kanssa on jyrkässä ristiriidassa rikoslain 20 luvun 1 §:n säännös, jonka mukaan väkisinmakaaminen on rangaistava teko vain silloin, kun se tapahtuu avioliiton ulkopuolella. Aviovaimo ei ole oikeudellisesti suojattu väkisinmakaamista vastaan silloin, kun tekijänä on oma puoliso.

Suomen rikoslain puheena oleva säännös on oikeusvertailevassa tarkastelussa omituisuus. Useissa muissa maissa väkisinmakaaminen on rikos siihen katsomatta, tapahtuuko se avioliitossa tai muuten. Tämä vastaa myös rangaistussäännöksen tarkoitusta jokaisen naisen itsenäisen harkintaoikeuden turvaamisesta.

Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksessa naisten syrjinnän kieltämisestä Suomi on sitoutunut kumoamaan kaikki sellaiset kansalliset rikosoikeusmääräykset, jotka merkitsevät naisiin kohdistuvaa syrjintää. Suomen raportoidessa sopimuksen toteutumisesta YK:n asianomaisen komitea kiinnitti kiusallista huomiota suomalaisten avioavaimojen puutteelliseen rikosoikeudelliseen suojaan.

Asiantilan korjaaminen ei ole lakiteknisesti vaativaa. Riittää, kun poistetaan nykyisen rikoslain 20 luvun 1 §:stä sanat ”avioliiton ulkopuolella tapahtuvaan”. Asiallisesti tämä muutos on kiireellinen ja tärkeä toteuttaa.

Puheena olevan rikoslain säännöksen mukaan väkisinmakaamista voidaan pitää lieventävissä olosuhteissa tehtynä, mm. jos tekijän ja naisen välillä vallitseva suhde antaa siihen aiheen. Tähän vedoten on väkisinmakaamisesta saatettu tuomita lievä rangaistus esim. silloin, kun tekoa on edeltänyt yhteinen ravintolailta ja sitä mahdollisesti seuranneet jatkot. Tämäkään ei kuitenkaan missään oloissa voi poistaa naisen oikeutta aina itse päättää siitä, milloin ja missä sekä kenen kanssa hän on sukupuolisessa kanssakäymisessä. Viittaus tekijän ja naisen väliseen suhteeseen lievemmän rangaistavuuden tunnusmerkkinä saattaa myös antaa mielikuvan, että ainakin joissakin tapauksissa avopuolison raiskaus voitaisiin katsoa tehdyksi lieventävissä olosuhteissa. Tämäkään ei vastaa rangaistussäännöksen tarkoitusta. Näin ollen ehdotetaan säännöksestä poistettavaksi viittaus naisen ja tekijän suhteeseen.

Väkisinmakaamisen enimmäisrangaistus on nykyisin kymmenen vuotta vankeutta. Maksimi

on perusteltu ottaen huomioon, että pakottaminen sukupuoliyhteyteen on sekä fyysinen että psyykkinen väkivaltarikos. Rangaistusasteikon minimi on ilman lieventävien asianhaaran asteikkoa kuusi kuukautta vankeutta. Käytännössä voi esiintyä tapauksia, joissa on perusteltua tuomita säännönmukaisen asteikon vähimmäisrangaistuksen, kuusi kuukautta, alittavaan vapausrangaistukseen, niin kuin säännöksen nykyisenkin sanamuodon mukaan on mahdollista. Rangaistukseksi ehdotetaan näin ollen vankeutta enintään kymmenen vuotta, jolloin minimirangaistus on neljätoista päivää vankeutta.

Nykyisin väkisinmakaaminen on asianomistajarikos. Ainoastaan erittäin tärkeä yleinen etu velvoittaa yleisen syyttäjän nostamaan viran puolesta syytteen raiskauksesta. Väkisinmakaamisen säätäminen asianomistajarikokseksi on ymmärrettävää siltä kannalta, että rikoksen uhrille saattaa yhä olla monesta syystä epämiellyttävää, että tapaus käsitellään oikeudessa. Useiden tutkimusten ja väkisinmakaamisten uhrien kertomusten mukaan julkisuus, poliisilaitos, tuomioistuin ja ns. yleinen ilmapiiri antavat raiskauksen uhrin ymmärtää tämän joutuneen rikoksen kohteeksi jollain tavalla omasta syytään. Niin ikään rikoksen uhrin ovat kertoneet, että niin poliisi- kuin syyttäjäviranomaisetkin ovat suhtautuneet heidän rikosilmoituksiinsa lähinnä esittämällä syitä, miksi asia kannattaisi "jollain tapaa sopia" rikosentekijän kanssa tai miksi juttu tulisi muuten vain unohtaa.

Väkisinmakaaminen on tyypillisesti naiseen kohdistuva julma rikos, johon liittyy paitsi fyysistä väkivaltaa ja henkistä uhkailua myös itsetuntoa tuhoavaa nöyryytystä. Kun yhteiskunta vielä usein reagoi rikoksen uhuriin nöyryyttämällä häntä lisää, on ehdottoman tärkeää, että uhri niin halutessaan voi kieltäytyä rikoksen käsitteystä tuomioistuimessa tai poliisitutkinnassa. Toisaalta rikoksen pitäminen ensisijaisesti asianomistajarikoksena on omiaan ylläpitämään nykyistä epäoikeudenmukaista tilannetta, jossa väkisinmakaajat eivät läheskään aina tule rangaistuiksi. Sen vuoksi lakialoitteessa ehdotetaan, että väkisinmakaamista pidettäisiin lähtökohtaisesti sellaisena rikoksena, josta tiedon saatuaan poliisin on ryhdyttävä toimiin rikoksen selvittämiseksi ja syyttäjän on nostettava syyte. Rikoksen uhrilla olisi kuitenkin oikeus kieltää rikoksen tutkiminen ja siitä syyttäminen.

Tällä lainmuutoksella osoitetaan, että poliisien ja syyttäjien ensisijaisena tehtävänä on saatua rikosentekijät oikeudelliseen vastuuseen teoistaan. Tällä puolestaan on yleisestävää vaikutusta väkisinmakaamisrikoksiin. Yksittäistapauksissa lainmuutos voi tukea ja rohkaista rikoksen uhria asian käsittelyyn oikeudessa.

Edellä esitetyn perusteella ehdotamme kunnioittavasti,

että Eduskunta hyväksyisi seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

rikoslain 20 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain 20 luvun 1 ja 11 §, sellaisina kuin ne ovat 15 päivänä tammikuuta 1971 annetussa laissa (16/71), seuraavasti:

20 luku

Siveellisyysrikoksista

1 §

Joka pakottaa naisen sukupuoliyhteyteen väkivallalla taikka uhkauksella, jossa pakottava vaara on tarjona, on tuomittava väkisinmakaamisesta vankeuteen enintään kymmeneksi vuodeksi. Väkivallan ja uhkauksen veroiseksi katsotaan naisen saattaminen tunnottomaan tilaan tai kykenemättömäksi puolustamaan itseään.

Yritys on rangaistava.

11 §

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 2, 3, 4, 5 tai 6 §:ssä tarkoitettusta teosta, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi tai erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista. Asianomistajan niin vaatiessa virallisen syyttäjän tulee jättää syyte 1 §:ssä tarkoitettusta teosta ajamatta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 7 päivänä toukokuuta 1991

Tuija-Maaret Pykäläinen
Heidi Hautala
Kyllikki Muttilainen
Pekka Haavisto
Maria Kaisa Aula
Markku Rossi
Erja Lahikainen
Margareta Pietikäinen
Marjut Kaarilahti
Tuulikki Ukkola
Maija Rask
Jukka Roos
Riitta Myller

Ulla Anttila
Marjatta Stenius-Kaukonen
Hannele Luukkainen
Pekka Rätty
Tarja Kautto
Erkki Pulliainen
Ulpu Iivari
Minna Karhunen
Maija Perho-Santala
Marja-Leena Viljamaa
Tuula Kuittinen
Iiris Hacklin
Raimo Vistbacka
Jouko Skinnari

Satu Hassi
Outi Ojala
Paavo Nikula
Arja Ojala
Olli Rehn
Raimo Vuoristo
Eva Biaudet
Leila Lehtinen
Anneli Taina
Leena Luhtanen
Virpa Puisto
Lea Mäkipää
Kyösti Toivonen

